

ION DUMITRESCU

"FILELE MELE DE CALENDAR"

Duminică 19 noiembrie 1989

Lui Anton Pann

Sfinția-Sa trăia ghemuit în două cămăruțe și-un antreu, pe scara din spate a imobilului din Doctor Brândză, la numărul 20, cu două case mai sus ca mine. Acum o săptămână a decedat, "după o lungă și grea suferință". Avea 93 de ani.

Devenisem prieteni. Îmi trecea zilnic pe la poartă, se oprea și ne prindeam la vorbă. Nu era deloc "străin de Ierusalim". Era un cărturar. Îmi plăcea să-l ascult cum vorbea, cum întorcea fraza, mă minunau cunoștințele în toate domeniile. Tot plănuisem să-l aduc, să-l așez în fotoliu și să discutăm. Eu m-am dat mereu după alte treburi, el s-a-mbolnăvit, și-acum îmi pare rău... Avea o fată și-un ginere, care locuiesc pe Șoseaua Cotroceni, deasupra farmaciei. Făcea naveta spre ei, șontîc, șontîc, către ora prînzului și se-ntorcea după masă, în odăițele lui.

Îmi amintea de Părintele Iancu. Știa latinește, grecește, franțuzește, discutam istorie, literatură, filologie, pictură - da, pictură, Van Gogh, pe trotuarul lui Doctor Brândză... Pensionar de multă vreme, slujea onorific, de pripas, pe lângă vreun paroh, care-l îngăduia. N-aveam pe stradă și în toată mahalaua un altul mai interesant. Cioculescu murise anul trecut. A mai rămas un bătrînel care-și plimbă, unul după altul, nepoței. Stă pe Djuvara. Nu e ageamiu, nici hirsut, dar are o idee fixă, ca Nea-ntr-o-parte: Nicolae Densușianu, cu fabulațiile arheologice, cu geții, tracii, dacii... Alțeva n-admite, nu-l scoți din fanteziile lui.

Cu Sfinția-Sa, mi-a murit ultimul prieten din apropiere, am pierdut ultima șansă la-ndemînă de a schimba o vorbă mai de duh, mai cu plăcere. Ieri l-am acostat pe gineri-său. E proprietarul pekinezei cu clopoțel, pe care-o plimbă dimineața și seara, cling, cling, cling, în sus și-n jos, pe Doctor Brândză. "- Bună dimineața, domn' Panțu, ce duci la căruță?" Încărcase căruciorul, în care astă iarnă căra lemne, cu un balot voluminos, învelit într-o foaie de plastic. Începea să burnițeze. "- Niște pustii de cărți." "- Cărți?... Ce fel?... De unde?... " "- Fel și fel... Din biblioteca lui socru-meu. Le duc unuia, care le-a cumpărat ieri..." "- Și, mai sunt?" "- Sunt destule. Am dat sfoară și sper să scap de ele pînă la întîi decembrie... Trebuie să predau Icral-ului casa goală..." "- Nu mă duci și pe mine să le văd?" "- Ba da, dacă vă interesează."

Am tras cărucioru-n curte și-am pornit. O scară incomodă, un mic vestibul, o chicinetă și două cămăruțe tixite de cărți, din podele pînă-n tavan. Altele stăteau grămezi, vînturate, răvășite, amestecate, pe scaune, pe masă, pe pat, pe-o laviță: literatură, poezie, istorie, geografie, dicționare, enciclopedii, cărți vechi bisericești, de patrimoniu: un *Pidalion*, o *Pravilă* a lui Matei Basarab, *Biblii*, *Psaltiri*, un *Doxastar*, un *Triod*, o *Kazanie*, în legături scorojite, volume disperate *Skira* - dintre monografiile în

format mic... M-am repezit în dicționarul lui Scriban. Ce noroc! Pe-al meu l-am rătăcit și de-atunci caut un altul și nu găsesc.

Am scos dintr-un raft un caiet gros, legat în piele. " - Vi-l fac cadou. E cu versurile lui socru-meu." - Scria versuri?" - Daaa! Când era tânăr. Publica în reviste..." L-am deschis. Paginile erau caligrafiate cu șiraguri de versuri. N-aveam ochelarii și se făcuse un praf irespirabil. Răscolisem după Anton Pann, doar, doar să găsesc vreun calendăraș purtareț..." - Mulțumesc. Păstrează-l în arhiva familiei... du-l acasă... păcat... e o relicvă sfântă... La mine..." Mă gândeam la soarta altor cărți strinse cu rîvnă, și a altor caiete, scrise zi de zi, cu trudă, cu grijă, cu sfială...

Am văzut o cărțuție veche, prăfuită, în coperti roase la colțuri. Ce credeți că era?... *Noul Erotocrit*, tradus din grecește, în versuri, de Anton Pann, și tipărit la Sibiu, în 1837. O sută cincizeci și doi de ani de cînd își făcea veacul între suratele care-i țineau de urît. Cine știe cîți o să mai adune... Hîrtia îngălbenită, chirilicele de după 1800, pe-un dos de pagină o însemnare cu cerneală spălăcită, la sfîrșit o listă a "cinstiților prenumerați", din București, Sibiu, Pitești, Cîmpulung, Rîmnicu-Vilcea cei mai mulți.

Cît îl iubesc eu pe Anton Pann! Stau și mă-ntreb, cum a putut un Caragiale să-i arunce o asemenea insanitate! Ascultați: "Trist teazar, o grămadă de orduri literare, de testimonii de imbecilitate ale unei epoci"... Oricîte suze i-aș găsi, că se referă la *Cîntecele de lume* culese din mahalaua bucureșteană - "plingeri de inimi rănite, suspinuri de piepturi săgetate, tînguiri de dureri cumplite, oftări și tot felul de văietări" -, sau că a ignorat celelalte scrieri - tot ce e posibil -, nu pot pricepe cum el, balcanicul cu mintea ageră, lucidul, perspicacele, n-a fost în stare să adulmece aromele inedite, seva virilă care circula în stihurile cioplite de multe ori din bardă - și tocmai de aceea mai emoționante -, n-a sesizat caznele prin care trecea autorul în netezirea unui culcuș moale limbii literare, atunci în zbaterile nașterii... Eminescu l-a simțit. La Creangă, Mateiu Caragiale, Ion Barbu, în Caragiale însuși se simte. Călinescu notează: "truculență genială, măscărie fină, mirosuri lingvistice tari, cuvinte crude, duhuitoare". Argezi l-a supt oscior cu oscior... La trîntă cu vocabularul și gramatica, fin observator al moravurilor, practicînd ironia subtilă și umorul gros, hohotitor, cinstind proverbul și înțelepciunea populară, meșter în metaforă și acrostih, nelăsînd la o parte nici întreața-i trudnicie - considerabilă - pe tîrîmul muzical, pentru transcrierea și compunerea melodiilor de psaltichie, a românilor textelor, a încercării de a defini pentru prima oară în limba română noțiunile abstracte ale teoriei muzicale - activități ignorate pe de-a-ntregul de critica literară și încă neluminate cum se cuvine de muzicologie -, istețul nostru Anton Pann bine merită, pentru totdeauna cinstirea și recunoștința urmașilor!

Produs al unei civilizații și culturi de interferență între Occident și Orient, pripășit de copilandru pe acest pămînt așezat în calea poftirilor și încăierărilor dintre vecini, într-un București "prost pavat, prost luminat, prost adăpat", în mijlocul unui babilon de neamuri - greci, albanezi, armeni, bulgari, țigani, ovrei -, printre focuri și cutremure, a trăit interminabilele vînzoliri politice ale vremii - în iulie plecau rușii, în august intrau turcii, în septembrie venea Barbu Știrbey -, a iubit cu toată ființa oamenii, le-a-nvățat limba - mai știa grecește, turcește, rusește -, s-a adaptat vieții, obiceiurilor, năravurilor primul - și mai mult decît toți -, făcînd începutul valorificării creației populare literare și muzicale. Anton Pann rămîne un exemplar unic în istoria literaturii și muzicii noastre.

"Să împărtășesc talentul la tot duhul românesc..."

"Cîntă, măi frate române, pe graiul și limba ta..."

"Cinstește ca fieșcare limba și neamul, mai mult..."

Cine le-a scris, în vremea lui, mai vibrant decît el?...

Sau, mai cu duh:

"Că dacă versul trece, proverbele rămîn..."

"Știința e ușe și cercetarea - cheie..."

"Dacă nemai puterînța, ce mai chichirezi gîlceava?..."

"Omului de mult prea bine/Î se fac înbuibături; De dulcetuți greață-i vine/Și dorește acrituri..."

"Cine socotește cîte foi sunt în plăcintă,/Niciodată nu mănîncă..."

"Cîți cîini m-au lătrat,/Toți au turbat"...

"Ți-ai întins vrejul ca dovleacul/Și-ai umplut lumea de castraveți"

"Vorba pe unde-a ieșit,/Mai bine să fi tușit"...

"De-ai venituri mititele,/Mai oprește din măsele"...

"O ladă de făgăduieli, îndesată cu genunchiul"...

"Cînd vrei să vorbești, la gură/Să ai lacăt și măsură"...

"Că prostia din născare,/Nici odată leac nu are"...

"Că, celui ce înțelege,/Țîntaru-i e trîmbițar;/Iar celui ce nu- nțelege,/Tobe, surle-s în zadar"...

Unde găsim mai suculent umorul, belșugul de glume, de ironii incisive, fulgurante?...

"S-a-nîlnit rînceda cu mucedă"...

"Neaga, Neaga, reaua, /Sparge mahalaua"...

"Stana durda, Voica copana, Neașă cîrna"...

"Umblă cu coliva-n piept"...

"Statu-i de măsură scurtă/Și crescut mai mult în burtă"...

"Umblă gol ca un pistol"...

"Toate fofoloagele/Și-așteaptă noroacele"...

"Cine n-are frumos,/Pupă și mucos"...

Și, de cîte ori am citit un epitaf mai impresionant?: "Împlinindu-și datoria/Și taientul ne-ngropînd,/Și-a sfrîșit călătoria,/Dînd în lume altor rînd" ...

Orbit de sărăcie, de fum, de picătura din tavan și de cicălelele țititoare, Creangă se jeluia: "Cum am fost eu sărac ieri și alaltăieri și săptămîna trecută și în an și în toată viața, apoi n-am mai fost de cînd sunt..." Dar, oftase mai-nainte Anton Pann:

"Trăiesc între sărăcie și cum vrea Dumnezeu..."

"Din nenorocire, prea cu strîmtoare mă chivernisesc cu acest meșteșug"...

"Mă aflu cu totul în deznădăjduire... Iarna m-a apucat... fără gheroc, fără iberoc, fără blană"...

"M-am căit cu lacrimi de această epanghelmă, fiind silit a alerga după alte spiculații"...

"Slabă viață... tîrța, pîrța, mai nimic!..."

Și-l mai iubesc pe Anton Pann pentru firea lui veselă, petrecăreață, pentru filozofia lui de "epicureu romantic" - cum îi zice G.Dem. Teodorescu -. Horațiu declarase cîndva că nu crede în operele băutorilor de apă... iar Rabelais vorbea despre "stihuri care miros mai mult a vin decît a ulei de opaiț"...

Nu mă sfiesc să trag cu ochiul spre isprăvile dascălului de muzică, dînd sfaturi "celor împodobiți cu darurile suptului" și îndreptării mîncăcioșilor:

"Să faci o dată pe lună un chef zdrăvăn, ca să te scuturi de zgură"...

"Că cheful la toți priește,/Pe nimenia nu scîrbește"...

Numai cu "poșnica fasole cea prea umflătoare și cu prea cinstitul verde castravete"...

"Chef înfundat", "cu prieteni dimpreună,/Făcîndu-ți inima bună"... la Trei lulele, la Bate-pește, în Elefterie, la grădina lui Zdrafcu, la Trei sarmale, la Falcă prăjită, din Oțetari, la Toboc, la Trei ochi sub plapomă, la Trei chiftele... cu "anghimofturi și șnițele doposite-n bere și mișmaș, scordolea de raci și iahnie de caracatițe"... la beție mai trebuind "limbi, ghiudemuri, păstrame, zălhănale, urzi, cășării..." "Faceți burta butie/Și gîtlejul pîlnie,/Și turnați să gîlgăie!"... "Pune lăuta la gît/Și zi-mi una de urît"...

"Să cîntăm, să facem hazuri/Și să uităm de necazuri!"...

"Antonpannismul, cît și humuleștenismul - scrie Călinescu - sunt varietăți de rabelaisianism, adică de savoare a erudiției joviale"...

Creangă zicea: "Am scris lung, că n-am avut timp să scriu scurt", dar Anton Pann o zisesse mai-nainte și mai sprîncenat: "Eu am căutat la tonul zicerilor românești/Și-am potrivit glăsuirea ca-n vorbirele firești".

"Lepădînd cele de prisos și adăogînd cele de lipsă"...

"Protocolînd din cuvînt în cuvînt, cu cea mai mare băgare de seamă"...

"Că meșteșugul nu stă-n scrisul gorgonat,/Ci în buna potrivire și în stilul luminat"...

Și-acum, să nu credeți că dacă jovialului dascăl i-a plăcut toată viața să se-nsoare cît mai des, și cu femei mult mai tinere ca el, l-aș iubi, cumva, mai puțin!... Numai că de cîte ori o făcea, își micșora vîrsta, pricinuind o întregă harababură în biografie.

"Gîra, mîra.../ Una mă lăsa pe mine,/Pe una o lăsai eu"... Pe Caterinca, cea de-a treia, o-ncuia cînd pleca de-acasă. Anica, nepoata stareței Platonida de la Mînăstirea Dintr-un lemn, avea 16 ani. Cînd suia drumul Cîmpulungului, spre Brașov, cu "păsărica" tunsă și travestită-n băiat, l-a auzit pe-un căruțaș, zicîndu-i: "No, că mîndru ți-e fecioru!... Să ți-l trăiască Dumnezeu și să ți-l tunie, că parcă-ar fi o băiețică!"...

"Aolică, aolică/Mult mi-e ibovnica mică;/ Aș lăsa-o de-ar mai crește,/Dar dorul mă prididește..."

Și vremurile vremuiesc... "De-aș sta toate a le scrie,/N-am cerneală, nici hîrtie..." "De-acu mîna încetează,/Ce la scris mereu ședea;/Nopti întregi nu mai lucrează/La lumină cărți să dea"... "Întru zadar sunt toate migălele lumești... lutului, lutul!"...

"Finul lui Pepelea cel isteț ca un proverb" a blagoslovit destulă cerneală și hîrtie... Nu le-a irosit degeaba!